

University of Groningen

Hoogspanningslijnen gevaarlijk ? (de resultaten van bevolkingsonderzoeken)

van den Berg, G.P.

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1996

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

van den Berg, G. P. (1996). *Hoogspanningslijnen gevaarlijk ? (de resultaten van bevolkingsonderzoeken)*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Hoogspanningslijnen gevaarlijk ? - Bijlage

In bijgaande brochure vindt u een overzicht van wat wetenschappelijk bekend is over het mogelijke gevaar van hoogspanningslijnen of nettransformatoren vlak bij huis. De brochure is geschreven in 1994 en sindsdien is er wat onderzoek betreft weinig toegevoegd; uit een nieuw onderzoek in Frankrijk blijkt dat in de buurt van hoogspanningslijnen geen extra geboorte-afwijkingen voorkomen¹.

Op de vraag of er nu in de buurt van hoogspanningslijnen meer kanker voorkomt is nog steeds geen definitief *wetenschappelijk* antwoord mogelijk: als dat zo is dan is het effect in elk geval zo gering dat het zeer lastig te vinden is, en tot nog toe begrijpt ook geen enkele ter zake kundige waarom er dan extra kanker zou voorkomen. *Praktisch* gezien is het antwoord daarom misschien niet zo moeilijk: het effect is zo onduidelijk dat veel mensen van mening zijn dat je daar geen grote maatregelen tegen hoeft te nemen.

William Bennett, een van de onderzoekers die bovendien een boek heeft geschreven over dit onderwerp², heeft in *Physics Today*, het blad van het gezaghebbende en onafhankelijke Amerikaanse Instituut voor Natuurkunde, een artikel geschreven dat hij besluit met het volgende:

Ik ben van mening dat het gevaar voor de gezondheid door ELF velden van lage intensiteit onredelijk zijn overdreven. Ik baseer deze conclusie op overwegingen die variëren van de natuurkunde die daaraan ten grondslag ligt tot de onsamenhangende gegevens uit bevolkingsonderzoeken en het gebrek aan concrete biologische resultaten. Het is ontstellend dat al bijna een miljard gulden is uitgegeven aan dit probleem. (.....) Er zijn (.....) veel dringender zaken die steun nodig hebben, en een ongegronde hysterie kan er toe leiden dat echte gevaren voor de gezondheid zoals roken en AIDS gebagatelliseerd worden.³

1. Robert E, Harris JA, Robert O, Selvin S: **Case-control study on maternal residential proximity to high voltage power lines and congenital anomalies in France**: Paediatric and Perinatal Epidemiology 10 (1996), 32-38
2. Bennett WR: **Health and Low-Frequency Electric and Magnetic Fields**; Yale U.P., 1994
3. Bennett WR: **Cancer and power lines**; Physics Today april 1994

Uit mijn ervaring van tientallen telefoongesprekken met mensen die een huis hebben of er een willen kopen nabij een hoogspanningslijn blijkt dat zij de volgende toelichting op prijs stellen:

- echt *onder* de draden van een hoogspanningslijn wonen blijkt voor sommige mensen hinderlijk: ze klagen o.a. over vermoeidheid en gebrek aan concentratie. Er is dan bovendien een (zeer kleine) kans op draadbreuk. Hoewel het best mogelijk is dat lang niet iedereen die effecten zou merken, kan ik het wonen onder de draden niet aanbevelen.
- dichtbij de lijnen is er wellicht een effect op de gezondheid (dat effect is in de onderzoeken meestal kanker). 'Dichtbij' is tot misschien zo'n 50 meter vanuit het midden van de lijn, en zeker niet verder dan 100 meter. Misschien is er ook niets aan de hand, maar daarover is geen hard wetenschappelijk uitsluitsel. Wel is het mogelijke effect zo gering dat velen het niet belangrijk vinden. Dat wil ik echter aan een bewoner zelf overlaten. Het is evenwel goed zich te realiseren dat er natuurlijk veel meer factoren een rol spelen bij een woonkeuze. Misschien heeft u of krijgt u een woning met zoveel voordelen dat u er zich heel prettig voelt: dat beïnvloedt de gezondheid positief, en misschien weegt dat voldoende op tegen een mogelijk nadelig effect. Aan de andere kant: mocht u toch al bezwaren hebben, dan valt een hoogspanningslijn misschien wel meer tegen dan u hoopte (hetzelfde geldt natuurlijk ook voor, bijvoorbeeld, een drukke weg of een vliegveld). Een hoogspanningslijn is op korte afstand merkbaar: je ziet hem natuurlijk, maar hij is soms ook goed hoorbaar (zoemen in wind, knetteren bij vochtig weer). Voor wie dat wel mooi vindt is dat helemaal geen probleem, maar wie zich er toch al niet gemakkelijk bij voelt wordt er wel door aan de lijn herinnerd.
- verder van de lijnen, dus vanaf pakweg 100 meter of minder, is het magnetisch veld van een hoogspanningslijn minder sterk dan of hooguit vergelijkbaar met wat in woningen toch al voorkomt door de electriciteitsvoorziening in huis. Als er dan al effecten zouden zijn, zou de hele westerse wereld daar last van hebben. De grote voordelen van electriciteit springen dan toch meer in het oog.

april 1996,
Frits van den Berg, coördinator Natuurkundewinkel